

RENOVATIE UNIVERSITEITSMUSEUM UTRECHT

Van tentoonstellen naar deelnemen

Het Universiteitsmuseum in Utrecht is ooit opgezet om de collectie van een natuurkundig gezelschap uit de 18e eeuw ten toon te stellen. Het aantal bezoekers is in de afgelopen jaren sterk gegroeid en dat was mede de aanleiding voor een stevige renovatie. Na de opening in 2019 moet het museum een environment zijn, waar de bezoekers deelnemen aan experimenten met een doel. ICSadviseurs begeleidt de renovatie.

Paul Voogt (l) en Norbert Brusckke

Paul Voogt is sinds vier jaar Hoofd van het Universiteitsmuseum en vertelt hoe het ooit begon aan de Lange Nieuwstraat in Utrecht: “In de 18e eeuw hield een natuurkundig gezelschap zich bezig met openbare proefnemingen. Dat diende ter lering en vermaak maar had ook een wetenschappelijk karakter. Op deze plek waren het anatomisch theater, het natuurkundig gezelschap en de hortus botanicus gevestigd. Dokter en professor Jan Bleuland had een grote verzameling medische preparaten. Zijn hele collectie is hier tentoongesteld, inclusief de originele kast. Hier op zolder is nog een zwartgeverfde ruimte die gebruikt werd voor proefnemingen met licht. In die tijd was het voor universiteiten gebruikelijk om verzamelingen aan te leggen. Nu heb je DNA-onderzoek, maar toen leerde je door te kijken en te vergelijken. Gaandeweg ontstond een verbinding met de universiteit, maar het gezelschap en haar collectie raakten in de vergetelheid. Begin 20e eeuw werd de

“Het idee is om niet meer met statische tentoonstellingen te werken, maar een environment aan te bieden”

collectie op de zolder van een overleden professor aangetroffen en dat vormde de aanleiding om een universiteitsmuseum op te richten. Tien jaar nadat de stichting was opgericht werd in 1928 de collectie in een gebouw ondergebracht en was het universiteitsmuseum een feit. Het oudste object in de tentoonstelling is een vacuümpomp. Dat was toen een nieuwe uitvinding. Maar er zijn ook modellen van een ophaalbrug en een sluis. Prachtige voorwerpen die met vakmanschap in ebbenhout, glas of koper zijn uitgevoerd. Dit is het grootste universiteitsmuseum in Nederland. Groningen heeft een kleiner museum en Amsterdam heeft het Allard Piersonmuseum, dat meer op archeologie is gericht.”

NIEUW CONCEPT

Het gebouw uit begin 20e eeuw is oorspronkelijk bedoeld voor plantkunde. Hier lag het botanisch laboratorium en in het gebouw hadden we een ronde collegezaal. Omstreeks 1960 is de botanische tuin naar de Uithof verplaatst, waar toen plantkunde geconcentreerd werd. Rond 1990 kwam dit gebouw leeg te staan; de tuin werd niet meer gebruikt en verloederde. De buurt ging het als parkeerplaats gebruiken en de Universiteit dreigde het terrein aan een projectontwikkelaar te verkopen. Toen kwam de buurt samen met de Rotary in actie en heeft de tuin min of meer gekraakt om het vervolgens op te knappen. De bezwaren waren zo effectief dat de universi-

teit besloot het gebouw en de tuinen te behouden. Er was een klein universiteitsmuseum aan de Biltstraat en dat verhuisde vervolgens in 1996 naar deze plek. Dat museum trok toen ongeveer 10.000 bezoekers per jaar en de ambitie was dat aantal toe te laten nemen naar 30.000 bezoekers per jaar. Op dat aantal is dit gebouw toen ingericht, waarbij Koen van Velsen Architecten de glazen entreepartij heeft ontworpen, waarin ook een tentoonstellingszaal hangt. Je begrijpt dat het gebouw begint te knellen met de 75.000 mensen die we nu trekken. Daarbij hebben we niet een constant aantal bezoekers

per dag, maar een piekbelasting op de woensdagmiddagen, de zondagen en de vakanties. Dan loopt het hier behoorlijk vast. Dan hebben we ook de belangrijkste reden van de renovatie te pakken. Een andere belangrijke reden is dat de renovatie de mogelijkheid biedt om ons concept te vernieuwen.”

SLIMME RENOVATIE

Norbert Brusckhe begeleidt namens ICSadviseurs de renovatie: “De renovatie vindt binnen de bestaande contouren plaats. Het is een redelijk gesloten gevelbeeld en een belangrijk doel is daarom de prachtige tuinen zichtbaarder te maken vanaf de straat. We gaan een depot leegmaken en schuiven de kantoren op zodat we het publieke deel kunnen uitbreiden. Er zit een gekke knik tussen de gebouwdelen, waar nu de lift en toiletgroep zijn geplaatst. Dat belemmert een goede logistiek en het idee is om dat te openen, waardoor de routing en de logistiek van de tentoonstelling verbeterd worden.” Paul knikt: “We willen vooral ook meer meters realiseren. De eerdere uitbreiding kent een rondom die nooit gebruikt wordt. Het moet dus een slimme renovatie worden. Zo gaan we de tentoonstellingszaal vergroten en vooral ook hoger maken. En het wordt een heel duurzaam gebouw.” Norbert: “De renovatie vindt op Bream excellent niveau plaats, zodat ook het binnenklimaat sterk verbeterd wordt. Daarbij moet je rekening houden met de vaak kwetsbare collectie. Op dat punt

winnen we advies in van de rijksdienst voor cultureel erfgoed rond de vraag hoe je blootstellen aan daglicht definieert. De eisen rond licht, temperatuur en vochtigheid zijn goed in beeld gebracht.”

ENVIRONMENT

Paul: “De collecties worden niet meer voor hun oorspronkelijk doel gebruikt, maar meer om het verhaal van de ontwikkeling van de wetenschap te vertellen en te demonstreren. Wij richten ons vooral op families met kinderen tussen acht en veertien jaar en schoolklassen. De kern is dat we mensen willen laten ervaren wat onderzoek doen is. We gaan veel live onderzoek programmeren, waaraan het publiek actief deel kan nemen. Dat zelf dingen doen is wat de ouders met kinderen en groepen scholieren hiernaartoe trekt. Vooral jonge kinderen willen liever niet naar een ‘schilderijmuseum’, maar zelf spannende dingen meemaken. Zo hadden we vorig jaar het thema archeologie, waarbij een jaar lang amateurarcheologen hun vondsten uit een opgraving uit een put lieten zien. Bezoekers konden meehelpen scherven aardewerk te sorteren en bij elkaar te zoeken. Zo hielpen de bezoekers daadwerkelijk bij het uitzoekwerk en hadden de archeologen tijd om uitleg te geven. Eind dit jaar gaan we dicht en begint de renovatie. Als die klaar is hebben we nog een half jaar nodig om de tentoonstelling op te bouwen. Tijdens de bouw blijven we zichtbaar door schoolprogramma’s op locatie te doen, samen te werken met bibliotheken en theaters en de hortus open te laten. We openen de deuren weer in 2019; een jaar na ons lustrumjaar. Dan verwacht ik dat we over de 100.000 bezoekers gaan.

Volgend jaar gaan we die nieuwe tentoonstellingen bedenken en dat is een hele uitdaging; normaal gesproken werk je eens per jaar aan een tijdelijke tentoonstelling. Het idee is om niet meer met statische tentoonstellingen te werken, maar een environment aan te bieden waarbinnen zich activiteiten afspelen met zoveel mogelijk live onderzoek, waarbij bezoekers actief meehelpen. In dat meer doen dan laten zien zit ook de verdere ontwikkeling van het museum. Zo maken studenten geneeskunde voor hun onderzoek 3d foto’s van de schedelpan van bezoekers of hebben we het citizen science project, waarbij bezoekers nieuwe schimmels willen vinden. Bezoekers krijgen een kitje mee naar huis waar ze een schimmel in kunnen doen. Vind je een nieuwe soort dan wordt die schimmel naar jou vernoemd.”

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Norbert Brusckhe van ICSadviseurs, 06-1014 9968, norbert.brusckhe@icsadviseurs.nl.

PROJECTINFORMATIE

Project
Renovatie Universiteitsmuseum Utrecht

Oprichtgever:
Universiteit Utrecht

Adviseur
ICSadviseurs (projectmanagement)

Architect
DeZwarteHond

Bvo
3.500 m²